

ENGLISKI APELACIONI SUD

Presuda od 3, 4, 5 i 8. X 1984.

Glafki Shipping Co. S. A.

v. Pinios Shipping Co. No. 1

(The "Maira") (No. 2)

Suci: Lord Lawton, Lord Kerr i Lord Brown-Wilkinson

ARBITRAŽA - ARBITRAŽNA ODLUKA

Ukidanje - Pravna pogreška - Obveza osiguranja broda pod mortgageom - Odluka arbitra obrazložena u formi "special casea" - Da li odluka treba biti poništena ili ukinuta i predmet vraćen na ponovno sudjenje u slučaju pravne pogreške - Vrijednost broda pod mortgageom - Da li je brod nedovoljno osiguran

Tuženici su vlasnici broda "Maira" izgradjenog u Japanu 1977. i opterećenog s dva mortgagea koji su odredili osiguranje broda na 130% od dugovanja po mortgageima i na 130% od ukupno osiguranog iznosa.

Tužitelj je brodarsko poduzeće, vlasnik Atlas flote, koje je prema zaključenom ugovoru o upravljanju (management agreement) od 6. IX 1977. pristalo upravljati brodom tuženika. Prema navedenom ugovoru, tužitelj je između ostalog preuzeo obvezu osiguranja broda onako kako je to bilo utvrđeno po mortgageu I i II. Isteklo osiguranje tužitelji su obnovili sa 1. IV 1978. na iznos od 10 mil. US dolara. Deset dana kasnije brod je eksplodirao i potonuo kod Australije. Osiguratelji su isplatili osiguranje u cijelosti, a taj iznos je bio dovoljan da pokrije dugovanja po oba mortgagea.

Tuženici su, međutim, smatrali da su oštećeni tužiteljevom propustom da brod osigura na ugovorom dužan iznos, a taj je po njima trebao biti 12 mil. US dolara.

Spor je iznesen pred arbitražu, budući da je u ugovoru o upravljanju brodom, iz kojeg je spor nastao, bila unesena arbitražna kaluzula i primjena engleskog prava.

Brodovlasnici su postavili tri zahtjeva prema upraviteljima i o njima je arbitar trebao odlučiti.

Prvi i svakako najvažniji je zahtjev za isplatom od oko 2 mil. US dolara na ime razlike u osiguranju. Naime, brodovlasnici su tvrdili da upravitelji u pogledu osiguranja nisu ispunili svoje obveze po ugovoru o upravljanju budući da su brod osigurali na 10 mil. US dolara, a trebali su na oko 12 mil. US dolara. Arbitar je o ovom pitanju odlučio u korist brodovlasnika, ali je svoju odluku iznio u formi "special casea" s pravnim pitanjem upućenim sudu: da li je kod utvrdjenih činjenica i ispravnog tumačenja ugovora o upravljanju, Glafki Shipping Co. S. A. imao obvezu osiguranja broda na više od 10 mil. US dolara.

Drugo, brodovlasnici su tražili od upravitelja povrat iznosa od 14.667 US dolara, koji su oni, na ime plaća, isplatili nakon gubitka broda. Po ovom pitanju arbitar je donio konačnu odluku u korist brodovlasnika, ali je tužbeni zahtjev usvojio samo u iznosu od 9.411 US dolara.

Zahtjev na kamate bio je treći zahtjev postavljen od vlasnika broda, međutim ovo pitanje arbitar nije konačno riješio.

Nezadovoljan arbitražnom odlukom, tuženi upravitelj je podnio žalbu nadležnom sudu kojom je tražio da se odluka poništi ili ukine i predmet vrati na ponovno sudjenje zbog pravne pogreške u izreci odluke.

Trgovački sud je smatrao da iz činjenica utvrdjenih od strane arbitra, ne proizlazi nikakva obveza upravitelja na osiguranje broda za više od 10 mil. US dolara, te da odluka o povratu dijela novčanog iznosa isplaćenog na ime plaća nakon gubitka broda treba biti ukinuta i vraćena na ponovno odlučivanje.

Brodovlasnici su na ovu odluku uložili žalbu Apelacionom sudu koji je jednoglasno usvojio žalbu u pogledu pravnog pitanja a kojem se rješavalo u "special caseu", a odbio ga je s prigovorom frustracije ugovora o upravljanju uslijed gubitka broda.

Najspornije pitanje medju strankama je bilo pravno pitanje izneseno u "special caseu" - da li su upravitelji imali obvezu osiguranja broda "Maira" na iznos viši od 130% od iznosa koji se dugovao po mortgageu I i II.

Iz činjenica koje je arbitar utvrdio u arbitražnom postupku stanje je bilo sljedeće:

Japanski brodograditelj je početkom 1977. isporučio tuženima, brodovlasnicima brod "Maira", kojom prilikom je plaćeno 30% od kupovne cijene broda, dok je preostalih 70% trebalo prema ugovoru biti financirano mortgageom. Brodovlasnici su se osiguranim mortgageom obvezali brodogradilištu da će preostalih 70% duga platiti putem 14 zadužnica od kojih će svaka biti na 135 mil. jena, glasiti na brodograditelja s mjestom plaćanja u Londonu u šestomjesečnom intervalu s kamatama od 9%. Brodograditelj je mortgage zajedno s 14 zadužnica cedirao na japansku banku Dai Ichi Kengyo Ltd. (u daljem tekstu: cesionar).

Brodovlasnik je istog dana opteretio brod s još jednim mortgageom (mortgage II) dobivenim od National Bank of Greece (dalje: banka) i koji je trebao garantirati prvih šest od 14 brodovlasnikovih zadužnica.

Iz teksta mortgagea II proizlazi njegova izričita subordiniranost mortgageu I i cesionaru, te da bilo koje brodovlasnikovo neudovoljenje obvezama po mortgageu I stvara neudovoljenje obvezama po mortgageu II.

Medjutim, ono što je dovelo do spora medju strankama su odredbe o osiguranju u oba mortgagea. U oba slučaja se određuje da se brod ima osigurati u US dolarima "... na punu osiguravajuću vrijednost broda, ali u svakom slučaju za ne manje od 130% iznosa mortgagea".

Nasuprot ovome, iznosi garantirani mortgageom I i II bili su u svakom od njih određeni u jenima. Ovo je vrlo važno jer je vrijednost jena prema dolaru znatno skočila u spornom vremenu i pitanje je - nije li brodovlasnikovo početno osiguranje broda na 10 mil. US dolara trebalo povećati proporcionalno postotku revalorizacije jena prema dolaru prilikom obnavljanja police osiguranja u 1978. godini.

U međuvremenu, prva brodovlasnikova zadužnica je dospjela. Plaćanje je izvršila banka, koja je ovim brodovlasnikovim neispunjenjem obveze stekla ovalaštenja po mortgageu. Medjutim, banka se ipak za to ne odlučuje, već "Mairu" povjerava na upravljanje tužitelju, Galfki Shipping Do. S. A, u koju svrhu zaključuje trostrani ugovor o upravljanju (upravitelj, vlasnik i banka). Tekst ovog ugovora izmedju ostalog upućuje na mortgage I i njegovu cesiju, te mortgage II i bankovnu garanciju prvih šest zadužnica. Brodovlasnici su bili isključeni iz bilo kakvog "prava na iskorištavanje, uplitanje ili drugačije utjecanje na upravljanje brodom". Upravitelji su bili ti koji su trebali "djelovati kao kvazi-vlasnik" i "u skladu sa standardima za brodara u pogledu

uplitanje ili drugačije utjecanje na upravljanje brodom". Upravitelji su bili ti koji su trebali "djelovati kao kvazi-vlasnik" i "u skladu sa standardima za brodara u pogledu brige o brodovima prve klase i izvršavati svoje obveze kako najbolje znaju u interesu vlasnika i banke".

Što se tiče odredbi o osiguranju, upravitelj je mogao zaključiti bilo kakvo osiguranje za koje je smatrao da je u interesu broda, tereta, posade ili vozarine, ali u skladu s odgovarajućim odredbama koje se tiču osiguranja mortgagea u korist banke.

Kada je 9. II 1978. osiguranje isteklo, upravitelj ga je obnovio na isti iznos i po istim policama koje je brodovlasnik prethodno zaključio - s policom "Hall and Mashinery" na 9 mil. US dolara i policom za osiguranje vozarine na 1 mil. US dolara. Ovo obnovljeno osiguranje bilo je zaključeno samo za period od 9. II - 1. IV 1978. jer je s 1. IV brod ušao u sastav upraviteljeve Atlas flote. Budući da je osiguranje ove flote teklo od travnja do travnja, brod je bio ponovo osiguran, ovaj put kao dio ponovnog osiguranja flote i na isti iznos od 10 mil. US dolara.

Arbitrov zaključak o gore navedenim činjenicama je bio: upravitelj je morao biti svjestan uvjeta prvog i drugog mortgagea s danom obnavljanja osiguranja u veljači i travnju 1978. Morao je znati da je osiguranje broda bilo u dolarima a neplaćene obveze po mortgageima u jenima, što nedvojbeno proizlazi iz ugovora o upravljanju.

U vrijeme kad je osiguranje trebalo obnoviti, vrijednost jena prema dolaru je znatno porasla, tako da prvotno osiguranje od 10 mil. US dolara nije više bilo dostatno da pokrije 130% od nepokrivenih obveza po mortgageu I i II. Prema mišljenju arbitra rast jena je bio dobro poznat u pomorskim krugovima još od kraja 1977, što znači da je upravitelj morao biti svjestan opasnosti neispunjenja obveza po mortgageima u jednim i uslijed toga i mogućnosti nedovoljnog osiguranja, tj. osiguranja koje ne bi pokrilo obveze po oba mortgagea.

Arbitar je, imajući na umu generalnu obvezu upravitelja da po ugovoru o upravljanju djeluje kao kvazi-vlasnik u interesu banke i brodovlasnika, i utvrdjenih činjenica, zaključio da je upravitelj bio dužan osigurati brod na svotu koja je 130% veća

od iznosa nepodmirenih obveza po mortgageu I i II. Budući da je ova svota u travnju 1978. iznosila 11,9 mil. US dolara, brod je trebao biti osiguran na najmanje 12 mil. US dolara. Obnovljeno osiguranje na isti iznos od 10 mil. US dolara ukazuje na činjenicu da upravitelji nisu izvršili svoju obvezu u najboljem interesu brodovlasnika i banke.

Apelacioni sud se u potpunosti složio sa ovakvim mišljenjem arbitra i odbacio razloge trgovačkog suda kojima je izmijenjena odluka arbitra po "special caseu". Sudac je, naime, za razliku od arbitra smatrao da je tržišna vrijednost broda relevantna za upraviteljeve obveze (ona je znatno opala u 1978) pa je rekao da "proper indemnity" treba biti ograničen na "punu osigurljivu vrijednost" (full insurable value) te da osiguranje na 130% od neplaćenih obveza po mortgageu nije bilo osiguranje trupa broda i stroja već "osiguranje obveza" (insurance of liabilities).

Obrazlažući svoje neslaganje s izrečenim sučevim mišljenjem, Apelacioni sud je rekao da je: tržišna vrijednost broda u ovom slučaju irelevantna, te da je uobičajena praksa osiguranja na 30% preko iznosa obveza po mortgageu čak i onda kad je vrijednost broda znatno niža od tog iznosa. Upravitelj je imao obvezu osiguranja broda na način propisan mortgageom I i II radi pokrivanja rizika njegovog stvarnog ili izvedenog potpunog gubitka broda. On je trebao valjanom policom osigurati pokriće brodskog trupa i stroja fiksirajući iznos koji se ima platiti za slučaj štete. Visina ovog iznosa je uvijek stvar ugovora između brodovlasnika (ovdje upravitelja) i osiguratelja broda. Osigurana svota može biti ugovorena ili na tržišnoj cijeni broda u vrijeme obnove osiguranja ili pozivanjem na originalnu cijenu broda, tj. u ovom slučaju 130% od iznosa nepodmirenog po mortgageu. Ako je osigurana vrijednost bila točno ugovorena bilo po kojem od gore navedenih osnova i bez obzira na eventualne mortgagee, karakter osiguranja je isti - osiguranje "on hull and mashinery" ili "on the vessel", a nikako "an insurance on liabilities".

Jedan od osnovnih razloga prvostepenog suca za izmjenu arbitrove odluke u "special caseu" je bio taj što je smatrao da je brodovlasnikov zahtjev za isplatu iznosa od 2 mil. US dolara stavljen ne u svrhu njegove zaštite već zarade. Naime, po njemu obnovljeno osiguranje od 10 mil US dolara udovoljava vlasnikovim obvezama po mortgageu I i II.

Apelacioni sud nije dijelio ovakvo mišljenje, jer iz utvrdjenih činjenica proizlazi da su stranke ugovorile 130% od oba mortgagea zajedno, a ne 130% od svakog od njih. Iznos od 10 mil. dolara bio bi dostatan za svaki od ovih mortgagea, ali ne i za oba zajedno u kojem slučaju bi bilo potrebno najmanje 12 mil. US dolara.

Žalba na Kuću lordova nije dopuštena.

(LLR 1985, 1, str. 300)

NEKA PITANJA PO ZAKONU O ARBITRAŽI IZ 1950. I 1979.

Na gore prikazani spor primijenjeni su propisi engleskog Zakona o arbitraži iz 1950, jer je postupak pokrenut prije stupanja na snagu Zakona o arbitraži iz 1979.

Tri su pitanja na koja želimo ukazati s obzirom na odredbe Zakona o arbitraži iz 1950. i 1979. a koja su se javila i u prikazanoj presudi. To su:

1. "Special case" postupak. Današnje englesko trgovačko pravo, posebno ugovorno pravo, velikim dijelom se razvilo iz "special case" postupka.⁽¹⁾ To je sredstvo koje je strankama u arbitražnom postupku davalo mogućnost iznošenja odredjenog pravnog pitanja pred sud. Sud je na osnovi relevantnih činjenica utvrdjenih u arbitražnom postupku davao samo njihovo pravno tumačenje, a arbitar je bio taj koji je donosio konačnu odluku.

Ukoliko su stranke bile jednoglasne u mišljenju da se odredjeno pravno pitanje iznese pred sud, tad je arbitar najčešće udovoljavao zahtjevu. Međutim, ukoliko bi takav zahtjev bio stavljen samo od jedne stranke, a druga mu se protivila, tada je odluka zavisila od diskrecione ocjene arbitra. Ukoliko bi arbitar odbio postupiti po zahtjevu stranke, takva stranka je imala mogućnost da se obrati prvostepenom sudu (High Court) zahtjevom da naloži arbitaru formuliranje "special casea". U svakom slučaju, arbitar je trebao formulirati posebni slučaj ukoliko je pravno pitanje bilo: a) stvarno i supstancijalno, s ozbiljnim argumentima i podesno za sudsko odlučivanje; b) jasno, kratko i sposobno da bude formulirano kao takvo i c) od takve važnosti da je odluka o njemu nužna za valjano odlučivanje o predmetu.⁽²⁾

"Special case" postupak je ukinut Zakonom o arbitraži iz 1979.⁽³⁾ (dalje: Zakon iz 1979.). Prema čl. 1, st. 1 ovog Zakona sve arbitražne odluke su konačne i obvezuju od momenta donošenja.

2. Sud je imao po Zakonu iz 1950. ovlaštenje poništiti ili ukinuti i vratiti predmet na ponovno odlučivanje arbitru ukoliko je ona imala jednu ili više pravnih pogrešaka u izreci odluke ("error of law in the face of the award").

U želji da udovolje strankama ali i da izbjegnu eventualno ukidanje odluke, praksa arbitara je bila da su razloge svoje odluke saopćavali privatno strankama uz izričitu napomenu da ti razlozi nisu sastavni dio njihove odluke i da se na njih ne može pozivati ni u jednom postupku koji bi se odnosio na njihovu odluku.

Član 1, st. 1 Zakona iz 1979. ukida ovlaštenje suda da poništi ili ukine i vrati na ponovno odlučivanje odluku arbitra zbog pravne pogreške u izreci odluke.

3. Dopuštanje na žalbu u pravnom pitanju je također pretrpjelo značajne promjene po Zakonu iz 1979.

Žalba se može podnijeti prvostepenom sudu Engleske ("High Court") samo zbog pravnih ali ne i činjeničnih pitanja vezanih uz odluku arbitra ukoliko postoji pristanak svih stranaka na koje se odnosi ili dopuštenje suda (čl. 1, st. 2 i e). Da bi sud dopustio žalbu mora smatrati da "imajući u vidu sve okolnosti, odluka o pravnom pitanju može bitno djelovati na prava jedne ili više stranaka".⁽⁴⁾

Zakon ne daje mogućnost žalbe Apelacionom sudu uz izuzetak ako je:

- a) dopuštenje dao Trgovački ili Apelacioni sud i
- b) potvrda Trgovačkog suda da je pravno pitanje o kome se radi bilo jedno od onih od opće važnosti, bilo jedno od onih koje iz posebnog razloga treba razmatrati Apelacioni sud.⁽⁵⁾

Dakle, traži se kumulativnost uvjeta pod a) i b), a ne alternativnost.

Rečeno je već da sud prema Zakonu iz 1979. nema ovlaštenje poništiti ili ukinuti i vratiti odluku arbitra na ponovno odlučivanje s razloga pravne pogreške u izreci odluke. Medjutim, ukoliko stranka zatraži dopuštenje na žalbu jer arbitar nije do-

voljno obrazložio razloge svoje odluke, prema članu 5, st. 1, sud može naložiti arbitru da odluku detaljnije iznese kako bi mogao odlučiti o dopuštenju na žalbu. U izdavanju ovakvog naloga sud je ograničen odredbom iz st. 6 istog člana koji traži da je jedna od stranaka, prije donošenja arbitrove odluke, podneskom dala na znanje da bi mogla tražiti obrazloženu arbitrovu odluku ili da postoji neki posebni razlog što ovakav podnesak nije podnjela.

I na kraju, želimo podsjetiti na slučaj The "Nema" (6) koji je bio prvi predmet pred Kućom lordova raspravljan po odredbama Zakona iz 1979. Između ostalog, ova odluka daje detaljne upute (Lord Diplock) za odlučivanje o dopuštenju žalbe na Prvostepeni sud Engleske.

Ana Sihtar
asistent-istraživač

-
- (1) Ovaj postupak je bio dopušten čl. 21 Zakona o arbitraži iz 1950.
 - (2) Vidi detaljnije odluku Apelacionog suda u slučaju The "Lysland" (1973), 1 LLR 296.
 - (3) Arbitration Act 1979 (Commencement), Order SI 1979, No. 750. Prijevod Zakona je objavljen u časopisu UPPPK br. 84, str. 3-30. Zakon je stupio na snagu 1. VIII 1979. na području Engleske i Velsa. Ne primjenjuje se u Škotskoj i Sjevernoj Irskoj.
 - (4) Stav 4, član 1: "having regard to all the circumstances the determination of the question of law concerned could substantially affect the rights of one or more of the parties".
 - (5) Član 1, st. 7 i čl. 2, st. 3.
 - (6) Pioneer Shipping Limited and Others vr. BTP Tioxide Limited (The "Nema"), 1981, 3 W. L. R. 292.

SUMMARY

Ana Sihtar: Notes on the Arbitration Act of 1950 and 1979

The regulations of the English Arbitration Act of 1950 has been applied to the above presented dispute because proceedings were started before the Arbitration Act of 1979 came into force.

There are three questions in the Court decision which were emphasised with regard to the Act of 1950 and 1979. These three questions are:

- a) "special case" procedure
- b) quashing an Award if there was an error of law on the face of the award
- c) leave to appeal.